

Til: Utenriksminister Børge Brende

Oslo, 8. november 2016

ForUMs innspill til regjeringens Stortingsmelding om hav

ForUM - et nettverk av 50 norske organisasjoner - ønsker velkommen regjeringens initiativ til en Stortingsmelding om hav, og ambisjonen om å ta et internasjonalt lederskap på området. Vi vil med dette felles innspillet bidra med vår ekspertise til regjeringens og Stortingets viktige arbeid.

I 2015 forpliktet Norge seg til å oppfylle 17 mål for bærekraftig utvikling til 2030 sammen med alle andre FN-land. Et av dem er målet for liv under vann (bærekraftsmål 14). ForUM ser på Stortingsmeldingen om hav som et viktig startskudd for å lage en handlingsplan. Vi har strukturert tiltakene som vi foreslår i dette innspillet i forhold til delmålene som Norge skal oppfylle for mål 14, "Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling" (ofte forkortet til "Liv under vann").

Siden utenriksministeren har bedt om korte innspill med forslag på internasjonale tiltak som Norge bør prioritere, begynner vi innspillet med å oppsummere internasjonale tiltak i punktform:

Internasjonale tiltak for delmål 14.1 - å forhindre forurensing:

- Norge bør sørge for å etablere en **internasjonal avtale mot marin forsøpling** som skal kartlegge kilder til søppel i havet.
- Norge bør bidra til å styrke avfallshåndtering og **øke graden av resirkulering i utviklingsland**.
- Norge må arbeide for at **Londonkonvensjonens reguleringer også skal gjelde avfall fra landbaserte kilder**.
- Norge må innføre et nasjonalt **moratorium for gruvedrift på havbunnen**, og arbeide for det samme **internasjonalt**.
- Norge må arbeide for et **internasjonalt forbud mot bruk og frakt av tungolje i Arktiske strøk**.

Internasjonale tiltak for delmål 14.2 – forvaltning og vern av økosystemer

- Norge bør ta internasjonalt lederskap og opprette et **resultatbasert utviklingsinitiativ for marint vern og bærekraftig bruk** av havet i utviklingsland.
- Norge må fortsette å være i **ledende i bruk av integrerte økosystembaserte forvaltningsplaner** og bidra til å spre denne modellen til andre land
- Norge bør arbeide for å etablere et varig **internasjonalt vern mot olje og gassvirksomhet i Arktiske strøk**.

Internasjonale tiltak for delmål 14.3 - å forhindre havforsuring:

- Norge må arbeide for å sikre en god **internasjonal overvåking av hva klimaendringene og havforsuring betyr** for havet.
- Norge må arbeide for at **internasjonal skipsfart pålegges krav om utslippskutt i tråd med målene i Parisavtalen**.

Internasjonale tiltak for 14.4 - å få slutt på overfiske:

- Norske myndigheter må **styrke FAOs arbeid** for å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert (IUU) fiske.
- Norge må arbeide aktivt for effektiv **implementering av avtalen for havnestatskontroll** i samarbeidsland.
- Regjeringen bør trappe opp arbeidet for **internasjonal anerkjennelse av fiskerikriminalitet** og annen miljøkriminalitet **som alvorlig kriminalitet**, styrke det internasjonale samarbeidet for å bekjempe fiskerikriminalitet i **UNODC**, og **øke Interpols kapasitet** til å assistere utviklingsland på feltet.
- Det må kun være lov å **høste fisk til bruk i fiskefôr** fra dokumentert bærekraftige og godt forvaltede fiskerier. Overfiskede eller rødlistede arter må unngås.
- Det må kreves **full åpenhet rundt råvarebruk** og være enkelt å spore alle råvarer i fiskefôr.

Internasjonale tiltak for 14.5 - å sikre vernede områder:

- Norge bør sørge for at det opprettes et **nettverk av marine verneområder i Arktis, som blant annet må innebære at hele den arktiske iskantsonen blir beskyttet mot all industriell virksomhet**.
- Norge må lede an i de forhandlingene om vern i internasjonale farvann i **UNCLOS**, og sikre at det etableres en mekanisme for vern av disse områdene

Internasjonale tiltak for 14.7, 2.1 og 2.3 – delmål for bærekraftig vekst og marin virksomhet i MUL-land, og for å utrydde sult, matsikkerhet og bedre ernæring

- **Fiskeri- og havprogrammer**, inkludert programmer under Fisk for utvikling (Ffu), bør gjennomgås med blikk på å **styrke effekten av disse på fattigdomsbekjempelse, matsikkerhet, ernæring, miljø og likestilling**.
- Norge bør støtte opp om programmer og **initiativ som fremmer småskala produksjon og kapasitetsbygging av småskala produsenter, samt utvikling av lokale og regionale markeder** for fisk og sjømat.
- Regjeringen bør gjøre de frivillige **retningslinjene for land, fiskeri og skoger** (Voluntary guidelines for land, fisheries and forests) og **prinsippene for ansvarlige investeringer i landbruket** (Principles for Responsible Investment in Agriculture), utviklet av FNs komite for matvaresikkerhet, **førende for norske investeringer i fiskeri- og havsektoren**.
- Norge bør prioritere **støtte til forskning som fokuserer på forbedret fiskefôr** (som ikke direkte konkurrerer med mat til mennesker), genetiske egenskaper som kan bidra til matsikkerhet og ernæring, utvikling av mer bærekraftig akvakultur, og utvikling av hele verdikjeden i utviklingsland.
- Regjeringen bør sørge for at retningslinjer, prosedyrer og regelverk for Norges **internasjonale handel og produksjon** innen fiskeri og havbruk **sikrer lokalbefolkningers rett til mat og god ernæring**.
- Norge arbeider for at **flere land ratifiserer ILO-konvensjon 188 om arbeidsvilkår i fiskerisektoren**.

Innhold

Delmål 14.1 – Forhindre forurensing.....	3
Bakgrunn.....	3
Tiltak for 14.1:	4
Delmål 14.2 – Forvaltning og vern av økosystemer.....	5
Bakgrunn.....	5
Tiltak for 14.2:	5
Delmål 14.3 – Forhindre havforsuring.....	6
Bakgrunn.....	6
Tiltak for 14.3:	6
Delmål 14.4 – Få slutt på overfiske	6
Bakgrunn.....	6
Tiltak for 14.4:	7
Delmål 14.5 – Sikre fredede områder.....	7
Bakgrunn.....	7
Tiltak for 14.5:	7
Delmål 14.7 – Bærekraftig vekst marin virksomhet i MUL-land.....	8
Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring.....	8
Bakgrunn.....	8
Tiltak for 14.7, 2.1 og 2.3:	9

Delmål 14.1 – Forhindre forurensing

Innen 2025 forhindre og i betydelig grad redusere alle former for havforurensning, særlig fra landbasert virksomhet, herunder forurensning forårsaket av flytende vrakrester og næringsstoffer.

Bakgrunn

Havområdene blir utsatt for en stadig sterkere belastning fra en økende mengde av forurensningskilder. Ifølge FNs miljøprogram (UNEP, 2015) havner globalt over 8 millioner tonn plastsøppel i havet hvert år. Marin forsøpling har mange negative konsekvenser for fisk, sjøfugler, marine pattedyr, krepsdyr og det øvrige marine miljø. Store næringer som olje, gruvedrift og oppdrett forurenser havområdene. I tillegg fører klimaendringenes økte nedbør og mer ekstremvær til økt avrenning av partikler og næringsstoffer fra land, noe som igjen medvirker til taredød, eutrofiering, nedslamming og økt avrenning av tungmetaller som kvikksølv.

Norge må vise internasjonalt lederskap for å stoppe denne trusselen mot de globale marine økosystemene og ressursene. Regjeringen må derfor jobbe for en internasjonal avtale for å stoppe marin forsøpling, bidra

til å begrense forsøpling og forurensing i utviklingsland gjennom nye bistandsprogrammer, og arbeide for strengere internasjonale reguleringer omkring forurensing og forsøpling.

Regjeringen legger nå opp til en kraftig vekst i oppdrettsnæringen, noe som ikke er miljømessig forsvarlig før eksisterende problemer er under kontroll. Rømt oppdrettslaks og lakselus er en stor trussel for villaksen. Utslipp av næringsstoffer fra fiskeoppdrett har i flere fjordområder medvirket sterkt til nedslamming og endring av bunnfauna og oksygenforhold. I tillegg skader utslipp av kjemikalier natur og dyreliv rundt anleggene. Dersom oppdrettsnæringen skal være en del av et «grønt skifte» og gi arbeidsplasser langs kysten i fremtiden, må det raskt utvikles og tas i bruk teknologi som reduserer næringens økologiske fotavtrykk.

Olje-og gassindustrien forurenses havet både gjennom tillatte verdier av utslipp av ulike kjemikalier og ved uhell, både fra plattformer, landanlegg og fra transport av olje og gass.

Gruvedrift har alltid vært en næring med store miljøutfordringer knyttet til naturinngrep og forurensing. At den norske regjeringen i strid med internasjonal utvikling fortsetter å legge til rette for å dumpe gruveavfall i fjordene gjør at havmiljøet også i større grad blir påvirket av denne forurensningen. Dumping av gruveavfall kveler alt liv på store områder av havbunnen i de berørte fjordene, og fører til at små partikler og kjemikalier sprer seg og kan skade livet i resten av fjorden og videre ut i havet. Det er urovekkende å se det store presset som nå både nasjonalt og internasjonalt blir lagt på å åpne opp havbunnen også for utvinning av mineraler. Inngrepene vil skje i spesielt viktige økosystemer, som f.eks rundt svarte skorsteiner som blant annet finnes langs den nordatlantiske midthavsryggen rundt Jan Mayen og Svalbard. Dette er et av verdens mest produktive havområder og et svært viktig oppvekstområde for rike fiskeresurser. Oppgraving av havbunnen, sedimentskyer, forstyrrelse av dyreliv, toksiske effekter i vannsøylen, og endrede hydrologiske forhold er noen av effektene disse sårbare økosystemene kan bli utsatt for dersom det blir gitt løyve til mineralutvinning her.

Tiltak for 14.1:

- Regjeringen må sørge for å etablere en internasjonal avtale mot marin forsøpling som skal kartlegge kilder til søppel i havet.
- Norge må bidra til å styrke avfallshåndtering og øke graden av resirkulering i utviklingsland.
- Kunnskap, beskrivelse og dermed også håndtering av marin forsøpling mangler i forvaltningsplanen for Norskehavet fra 2009. En oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet må inneholde mål om og tiltak mot marin forsøpling.
- Norge må innføre nasjonalt forbud mot sjødeponi av restmasser fra gruvedrift,
- Regjeringen må arbeide for at Londonkonvensjonens reguleringer også skal gjelde avfall fra landbaserte kilder.
- Norge må innføre et nasjonalt moratorium for gruvedrift på havbunnen, og arbeide for det samme internasjonalt.
- Norge må arbeide for et internasjonalt forbud mot bruk og frakt av tungolje i Arktiske strøk.
- For å få bukt med de store forurensningsproblemene i oppdrettsnæringen må nye konsesjoner kun gis til lukkede anlegg. Regjeringen bør sette i gang tiltak for å få eksisterende åpne anlegg over til lukket drift, med mål om at all oppdrett skal være lukket innen 2022.
- For å få kontroll på utslippene fra oppdrettsanlegg, må Norge også stanse alle nye konsesjoner i påvente av at a) det settes et forsvarlig tak på tillatt bruk av hydrogenperoksid ved hvert oppdrettsanlegg, b) man får kontroll over det biologiske avfallet.
- Forbudet mot utslipp av produsert vann og borekaks må gjeninnføres i forvaltningsplanen for Lofoten-Barentshavet, samt gjøres gjeldende for øvrige norske havområder.
- Regjeringen må snarligst legge frem en tiltaksplan mot mikroplast-forurensning som adresserer de store forurensene, i tillegg til å innføre et forbud mot mikroplast i kroppspeleprodukter.

Delmål 14.2 – Forvaltning og vern av økosystemer

Innen 2020 forvalte og verne økosystemene i havet og langs kysten på en bærekraftig måte for å unngå omfattende skadevirkninger, blant annet ved å styrke systemenes motstandsevne og iverksette gjenopprettende tiltak for å gjøre havene sunne og produktive.

Bakgrunn

En styrket forvaltning vil være avgjørende for å sikre verdens marine økosystemer for fremtiden. Fiskeri- og kystsoneforvaltningen er i veldig mange områder alt for svak. Mange viktige fiskerinasjoner mangler egen kystvakt, og kontrollen med fiskeriene er minimal. Samtidig er destruktive fiskepraksiser utbredt. Et økt press på fiskeressursene har drevet mange bestander og økosystem til randen av kollaps. Norge er i en unik posisjon til å bidra til å snu denne utviklingen. Norge har stor kompetanse på feltet, og bør ta den muligheten som nå finnes internasjonalt til å løfte et globalt initiativ for bærekraftig havforvaltning.

Samtidig må vi også sørge for å sikre våre marine økosystem. De helhetlige og økosystembaserte forvaltningsplanene for havområdene er det viktigste grepet vi har i Norge for å sikre bærekraftig bruk og vern av havressursene. For at forvaltningsplanene skal kunne gi oppdaterte rammer for en økosystembasert forvaltning, må de oppdateres og revideres jevnlig.

Siden 1990 har utslippene fra produksjonen av norsk olje og gass økt med omlag 80 prosent. Likevel presser oljenæringen på for å åpne stadig nye områder i Norskehavet og Barentshavet som vil bidra til økte klimagassutslipp i mange tiår fremover. Flere av disse ligger i særlig verdifulle havområder med unike og sårbare naturverdier, som for eksempel utenfor Mørekysten, ved iskantsonen i Barentshavet og utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Et av de viktigste tiltakene for et grønt skifte vil innebære å ikke åpne nye områder for olje og gass på norsk sokkel. Fra og med år 2016 må myndighetene la være å dele ut nye områder til oljeindustrien. I stedet må vi sikre de fornybare og verdifulle natur- og fiskeriresursene våre.

Tiltak for 14.2:

- Norge bør ta internasjonalt lederskap og opprette et resultatbasert utviklingsinitiativ for marint vern og bærekraftig bruk av havet i utviklingsland.
- Norge må fortsette å være i ledende i bruk av integrerte økosystembaserte forvaltningsplaner og bidra til å spre denne modellen til andre land
- Det må utarbeides en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfuglene. Dette inkluderer å utrede hvilke sjøfugler som bør bli prioriterte arter, samt ta initiativ til å starte arbeidet med en nordisk tiltaksplan.
- Norge bør fastsette et mål om at 15 prosent av forringede økosystemer skal være restaurert innen 10 år, og lage en strategi for hvordan dette skal kunne gjennomføres[SL1]
- Norge bør innføre krav om at all oppdrettslaks dobbeltmerkes innen 2020, på en måte som gjør at rømt fisk enkelt kan identifiseres og spores tilbake til opprinnelse.
- Regjeringen bør sørge for at trafikklyssystemet som skal implementeres i havbruksnæringen er i tråd med kvalitetsnormen for villaks, slik at samlet miljøbelastning er avgjørende. Dette innebærer blant annet at terskelnivået for tillatt lusemengde må senkes betydelig.
- Norge må ikke åpne for olje og gassvirksomhet i sårbare havområder som Mørekysten, havområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, Barentshavet, iskanten og andre arktiske strøk.
- Norge bør arbeide for å etablere et varig internasjonalt vern mot olje og gassvirksomhet i Arktiske strøk.

Delmål 14.3 – Forhindre havforsuring

Mest mulig begrense og håndtere konsekvensene av havforsuring, blant annet gjennom økt vitenskapelig samarbeid på alle nivåer.

Bakgrunn

Hovedgrunnen til havforsuring er klimagassutslipp. Derfor er også den beste måten å forhindre og begrense havforsuring å redusere klimagassutslippa. I dag fører olje og gass fra Norge til klima forurensning på om lag 500 millioner tonn CO₂ årlig, det vil si 1,5 prosent av verdens totale utslipp av CO₂. Det er et stort bidrag fra et land med under en promille av verdens befolkning. Samtidig viser tall fra FNs klimapanel at når vi skal klare å unngå mer enn to graders oppvarming, må minst 75 prosent av verdens kjente reserver av kull, olje og gass bli liggende. Ettersom verdens ledere nå er blitt enig om å skjerpe målet til 1,5 grader, betyr det at desto mer olje, kull og gass må forbli under bakken.

Tiltak for 14.3:

- Et aktivt arbeid for å sikre en god internasjonal overvåking av hva klimaendringene og havforsuring betyr for havet. Det trengs et styrket internasjonalt arbeid for å øke kunnskapen om hvilke konsekvenser havforsuring har for livet i havet, og hva havet bidrar til som karbonlager.
- Mer forskning på konsekvensene av klimaendringer og havforsuring på økosystemer i norske farvann er nødvendig for å sikre en god forvaltning også i fremtiden.
- Norge må ikke åpne opp nye områder for utvinning av olje og gass.
- Skipsfart er ikke inkludert i den globale klimaavtalen fra 2015. Utslippene fra denne sektoren øker stadig og båttransport kan innen 2050 stige mellom 50 og 250% om den ikke reguleres, ifølge IMO. Konsekvensene av CO₂-utslipp har ført til at havet har blitt varmere og surere. Norge må arbeide for at internasjonal skipsfart pålegges krav om utslippskutt i tråd med målene i Parisavtalen.

Delmål 14.4 – Få slutt på overfiske

Innen 2020 innføre effektive tiltak for å regulere høsting og få slutt på overfiske, ulovlig, urapportert og uregulert fiske samt ødeleggende fiskemetoder, og iverksette vitenskapelig baserte forvaltningsplaner for at fiskebestandene snarest mulig kan gjenopprettes minst til et nivå som kan gi best mulig bærekraftig avkastning ut fra bestandenes biologiske særtrekk.

Bakgrunn

Overfiske koster verdenssamfunnet minst 23 milliarder dollar årlig. Samtidig vet vi at fiskerikriminalitet globalt ofte henger sammen med annen grenseoverskridende kriminalitet som våpenhandel, menneskesmugling, og narkotikahandel. Fiskerikriminalitet har blitt et stort globalt problem og den internasjonale innsatsen har ikke vært tilstrekkelig for å få bukt med problemet. I noen tilfeller skyldes dette motstand fra fiskerinasjoner der deler av næringen er involvert i ulovlige aktiviteter.

Norge har et ansvar for å ta en lederrolle på dette feltet og sørge for gode multilaterale løsninger på et problem som truer livsgrunnlaget til fiskere verden over. Vi har også et ansvar for å sørge for at norsk oppdrettsnæring ikke fører til overfiske av ville fiskebestander av for eksempel tobis og kolmule til bruk i fiskefôr. Dette er fiskearter av stor betydning for andre fiskearter og sjøfugl. Sjøfuglbestander langs hele norskekysten er i sterk tilbakegang, og overfiske av tobis er en sannsynlig årsak. Oppdrettsnæringen er hovedkonsument av tobis til fiskefôr.

Tiltak for 14.4:

- Norske myndigheter må styrke FAOs arbeid for å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske.
- Regjeringen må sørge for at Norge arbeider aktivt for effektiv implementering av avtalen for havnestatskontroll i samarbeidsland.
- Regjeringen bør trappe opp arbeidet for internasjonal anerkjennelse av fiskerikriminalitet og annen miljøkriminalitet som alvorlig kriminalitet, styrke det internasjonale samarbeidet for å bekjempe fiskerikriminalitet i UNODC, og øke Interpols kapasitet til å assistere utviklingsland på feltet.
- Det må kun være lov å høste fisk til bruk i fiskefôr fra dokumentert bærekraftige og godt forvaltede fiskerier. Overfiskede eller rødlistede arter må unngås.
- Det må kreves full åpenhet rundt råvarebruk og være enkelt å spore alle råvarer i fiskefôr.

Delmål 14.5 – Sikre fredede områder

Innen 2020 bevare minst ti prosent av kyst- og havområdene, i samsvar med nasjonal rett og folkeretten og på grunnlag av den beste vitenskapelige kunnskapen som er tilgjengelig.

Bakgrunn

En forutsetning for å ivareta viktige økosystemtjenester i havet er vern av områdene med særlig verdifulle og sårbare naturverdier mot industriell virksomhet. FNs bærekraftsmål er i tråd med naturmangfoldmålene fra Aichi om å verne 10 prosent av havet før 2020. Dette er mål Norge er politisk forpliktet til å oppfylle, men som vi er svært langt unna å nå – og som vi mangler planer for. Vi mangler også de nødvendige virkemidlene til å innføre et tverrsektorielt vern utenfor territorialgrensen ettersom Naturmangfoldsloven kun gjelder ut til denne sonen, og ikke for hele Norges eksklusive økonomiske sone (EEZ).

Fristen for å oppfylle 10 prosent marint vern nærmer seg. Det er også viktig å påpeke at målet om 10 prosent kun er et delmål mot det endelige målet forskerne peker på for å oppnå et bærekraftig hav. Studier viser at mellom 30-40 prosent av havet må vernes, dette ble det også nylig enighet om på IUCNs verdenskongress.

Marint vern er et viktig verktøy for å sikre bærekraftig bruk av marine ressurser. Ved å verne nøkkelområder kan en sikre bedre fiskebestander og i tillegg generere ekstra inntekter i form av turisme. Korallrev, mangroveskoger, sjøgressenger og iskantsonen er eksempler på områder som har en viktig rolle i økosystemet og som i mange tilfeller krever marint vern for å sikre marine ressurser.

Norge har et ansvar for å verne de viktigste marine områdene nasjonalt og samtidig bidra til økt marint vern globalt. Norge har stor kompetanse innen marinbiologisk forskning og kartlegging av havbunnen som i større grad burde brukes til å bidra til internasjonale verneprosesser. Et eksempel er Arktis, som er svært sårbart for klimaendringer, og der Norge kan arbeide for å få de andre Arktiske landene med seg på å opprette et internasjonalt nettverk av verneområder.

Tiltak for 14.5:

- Norske myndigheter må utarbeide en helhetlig marin verneplan innen utgangen av 2018, med mål om at 10 prosent av havområdene innenfor territorialgrensen skal vernes, og at det opprettes marint beskyttede områder som tilsvarer 10 prosent av havområdene utenfor territorialgrensen.
- Regjeringen bør sørge for at de 33 resterende områdene i dagens marine verneplan vernes snarest mulig, med siste frist for utgangen av 2020.

- Naturmangfoldsloven må gjøres gjeldende for hele Norges eksklusive økonomiske sone (EEZ), for å sikre virkemidler til å foreta tverrsektorielt vern også utenfor 12 nautiske mil.
- Norske myndigheter må sørge for at viktige områder for økosystemene i norske farvann ikke utsettes for større inngrep. Dette gjelder for eksempel havområdene utenfor *Lofoten, Vesterålen og Senja*.
- Norge bør sørge for at det opprettes et nettverk av marine verneområder i Arktis.
- Arbeidet med nettverket av marine verneområder i Arktis må sørge for at iskantsonen i hele Arktis får internasjonal beskyttelse fra all industriell virksomhet.
- Norske myndigheter må lede an i de internasjonale forhandlingene om vern i internasjonale farvann i UNCLOS, slik at man sikrer at funksjonelle vernemekanismer i internasjonalt farvann etableres/opprettes.

Delmål 14.7 – Bærekraftig vekst marin virksomhet i MUL-land

Innen 2030 øke de økonomiske fordelene for små utviklingsøystater og de minst utviklede landene som følge av en bærekraftig bruk av marine ressurser, blant annet gjennom bærekraftig forvaltning av fiskerier, akvakultur og turistnæringen.

Bakgrunn og tiltak presenteres sammen med bakgrunn og tiltak for mål 2.1 og 2.2 lenger ned.

Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring

Delmål 2.1 Innen 2030 utrydde sult og sikre alle mennesker, særlig fattige og personer i utsatte situasjoner, blant andre spedbarn, tilgang til trygg, ernæringsmessig fullgod og tilstrekkelig mat hele året

Delmål 2.3 Innen 2030 doble produktiviteten og inntektene til småskalaprodusenter i landbruket, særlig kvinner, urfolk, drivere av familiebruk, husdyrnomader og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdiøkning samt sysselsetting utenfor landbruket

Bakgrunn

Det er anslått at mer enn 120 millioner mennesker i verden er direkte avhengig av fiske og havbruk (fiske, foredling, handel). Et stort flertall av disse bor i utviklings- og mellominntektsland. Økt tilgang til fisk for fattige og sårbare grupper er samtidig en viktig forutsetning for å oppnå global matsikkerhet og bedre ernæring.

Fiskeeksport kan gi viktige bidrag til økonomien i utviklingsland og ekstra skatteinntekter som kan brukes til omfordeling og fattigdomsreducerende programmer. I tillegg kan vekst og sysselsetting i fiskerisektoren ha positive indirekte effekter på lokal matsikkerhet og ernæring. Flere studier viser imidlertid at økt produksjon og handel med marine ressurser i mange tilfeller ikke har ført til bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse. Internasjonal handel med fisk kan generere store inntekter, men samtidig føre til en forverring av levende for lokalsamfunn og småskalaprodusenter. Lokalsamfunn som har levd av fiske og havbruk risikerer å bli fordrevet av industriskala operatører eller utelukket fra handel på grunn av strenge kommersielle regler, og slik miste tilgang til arbeid og en viktig matkilde.

Mange utviklingsland har heller ikke lyktes med å forhandle gode avtaler med utenlandske fiskeoperatører som har fått tilgang til deres havressurser. Analyser av eksisterende internasjonale partnerskap og programmer viser videre at detaljerte strategier som knytter produksjonsvekst og bærekraft til matsikkerhet

og ernæring ofte mangler. De fleste nye internasjonale forvaltningsinitiativ knyttet til hav defineres i tillegg av en mangel på representasjon av småskala produsenter fra utviklingsland.

Nasjonale og internasjonale retningslinjer og tiltak har så langt gitt sterk støtte til fremming av internasjonal handel med fisk, men mindre oppmerksomhet og støtte til utviklingen av lokale og regionale markeder i utviklingsland. Dette til tross for at produksjon for lokale og regionale markeder ofte har større potensial til å forbedre matsikkerheten og ernæringen til fattige og sårbare grupper.

Norske myndigheter lanserte i 2015 bistandsprogrammet Fisk for utvikling. Det overordnede målet for Ffu er fattigdomsbekjempelse gjennom matsikkerhet, bærekraftig forvaltning og lønnsom næringsvirksomhet. Programmet skal ha fokus på utdanning og forskning, næringsutvikling - inklusive akvakultur, og forvaltning og regelverk. Norsk fiskeribistand har tidligere blitt kritisert for å mangle fattigdomsperspektivet i samarbeidslandene ([evaluering i 2008 av norsk bistand til fiskerisektoren i perioden 1985 til 2006](#)). Evalueringen pekte på at bruken av norsk ekspertise og konsentrasjon om felt hvor norsk fiskeriekspertise har fortrinn, medførte at fattigdomsperspektivet ble mindre sentralt.

Tiltak for 14.7, 2.1 og 2.3:

- Fiskeri- og havprogrammer, inkludert programmer under Fisk for utvikling (Ffu), bør gjennomgå med blikk på å styrke effekten av disse på fattigdomsbekjempelse, matsikkerhet, ernæring, miljø og likestilling.
- Norge støtter opp om programmer og initiativ som fremmer småskala produksjon og kapasitetsbygging av småskala produsenter, samt utvikling av lokale og regionale markeder for fisk og sjømat.
- Norge oppretter et internasjonalt resultatbasert utviklingsinitiativ for livet i havet, med fokus på marint vern, bærekraftig forvaltning, stans av havforurensning og forsøpling, og betingelser som sikrer utviklingslandenes og lokalsamfunns rett til å høste godene av egne ressurser. Dette bør skje i samarbeid med relevante internasjonale institusjoner, og Norge bør aktivt arbeide for å få med seg flere store donorland på dette initiativet.
- Regjeringen gjør de frivillige retningslinjene for land, fiskeri og skoger (Voluntary guidelines for land, fisheries and forests) og prinsippene for ansvarlige investeringer i landbruket (Principles for Responsible Investment in Agriculture), utviklet av FNs komite for matvaresikkerhet, førende for norske investeringer i fiskeri- og havsektoren.
- Norge prioriteres støtte til forskning som fokuserer på forbedret fiskefôr (som ikke direkte konkurrerer med mat til mennesker), genetiske egenskaper som kan bidra til matsikkerhet og ernæring, utvikling av mer bærekraftig akvakultur, og utvikling av hele verdikjeden i utviklingsland.
- At regjeringen sørger for at retningslinjer, prosedyrer og regelverk for Norges internasjonale handel og produksjon innen fiskeri og havbruk sikrer lokalbefolkningers rett til mat og god ernæring.
- Norge arbeider for at flere land ratifiserer LO-konvensjon 188 om arbeidsvilkår i fiskerisektoren.

Følgende organisasjoner har medvirket til dette innspillet: Caritas, Greenpeace, Naturvernforbundet, Spire og WWF.